

26.3.2015

Opetus- ja kulttuuriministeriö

copyright@minedu.fi
anna.vuopala@minedu.fi

VALMISTAUTUMINEN EU:N KOMISSION DIGITAALISIA SISÄMARKKINOITA (DIGITAL SINGLE MARKET) KOSKEVAAN STRATEGIAAN

Viitaten opetus- ja kulttuuriministeriön ("ministeriö") lausuntopyyntöön 5.3.2015 koskien valmistautumista EU:n komission digitaalisia sisämarkkinoita (Digital Single Market) koskevaan strategiaan ja erityisesti seuraavista asiakokonaisuuksista:

- esteiden poistaminen musiikki- ja av-palveluiden siirrettävyyden tieltä EU-maissa (portability) ja
- keskeisten rajoitussäännösten toimivuus ja tehokkuus rajat ylittävissä tilanteissa (kirjastot/arkistot, opetus/tutkimus, vammaiset) ml. kysymykset tekstin- ja tiedonlouhinnasta,

sekä muista EU:n digitaalisten sisämarkkinoiden kehittämisen kannalta tärkeiksi katsotuista asioista Sanoma Oyj kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja esittää näkemyksensä seuraavaa.

Lausunnon pääviestit:

1. EU:n digitaalisia sisämarkkinoita koskevan strategian tulee edistää eurooppalaisten sisällöntuottajien ja sisältöpalvelun tarjoajien kilpailu- ja työllistämisedellytyksiä globaalissa digitaalisessa verkkoympäristössä. EU:n strategia ei saa johtaa tilanteeseen, joka käytännössä vahvistaisi entisestään esimerkiksi ei-eurooppalaisten digitaalisten sisältö- ja palvelualustojen tarjoajien asemaa.
2. EU:n digitaalisia sisämarkkinoita koskevan strategian ei tule johtaa sääntelyyn, joka lisäisi kotimaisten toimijoiden kustannuksia tai kaventaisi suomalaisten ja muiden pienempien jäsenvaltioiden toimijoiden mahdollisuuksia hankkia sisältöjä yleisön saataville vain omalle kielialueelleen, yritysten kotimarkkinoille.
3. Kotimaisen audiovisuaalisen sisällön, oppimateriaalien sekä sisältöpalvelujen saatavuus on turvattava. Kansainvälisten tv-ohjelmien (ja elokuvien) markkinoihin liittyvä alueellinen oikeuksien kauppa on keskeinen osa niin kotimaisen kuin ulkomaisenkin ohjelmasisällön saatavuutta Suomessa.
4. Audiovisuaalisten sisältöjen tekijänoikeudet tulisi keskittää tuottajataholle. Tuottaja voi sopia tehokkaasti suoraan media-yhtiöiden (esim. tv-yhtiöt) kanssa tuotantojen käyttämisestä.
5. Kotimaisille tv-yhtiöille tulisi avata mahdollisuus lisensoida tarvittaessa erikseen asiakkailleen lähetysmaassa tarjolla olevat tv-ohjelmat, mikäli asiakkaat matkustavat muihin maihin tai haluavat katsoa tv-ohjelmaa eri päätelaitteella.

6. Yksilöllisen, suoran lisensioinnin mekanismeja tulisi vahvistaa ja edistää oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen tehokasta hyödyntämistä. Tekijänoikeusdirektiivin artiklaa 7 tulisi korostaa nykyisestä, jotta oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen rooli olisi selvä.
7. Nykyiset tekijänoikeuden rajoitussäännökset (kirjastot/arkistot, opetus/tutkimus, vammaiset) ovat osoittautuneet toimiviksi, eikä niiden laajentamiseen ole osoitettu perusteita. Tekijänoikeusdirektiivin nykyisten rajoitussäännösten harmonisointi korkeintaan sellaisenaan (ilman laajennuksia rajoituksiin) voisi tukea osaltaan sitä, että samalla edistettäisiin edellä mainittuja rajat ylittävää av-palveluiden tarjontaa ja (suoraa) lisensiointia tukevia toimia.
8. Verkkoympäristö tarjoaa entistä parempia mahdollisuuksia ratkaista todelliseen tarpeeseen perustuvia tilanteita myös itsesääntelyn ja sopimisen (lensensioinnin) avulla. Ne ovat usein käytännössä nopeampia keinoja kuin sääntelyn muuttaminen.
9. Aineistojen tekstin- ja tiedonlouhinnassa tulisi puhua vain ei-kaupallisesta tutkimuksesta. Muussa tapauksessa yritysten investoinnit tietoon vaarantuvat. Digital Single Market Strategy –keskustelua ja liitännäistä tekijänoikeuskeskustelua ei tule ulottaa yritysten tieto- ja tietokantainvestointeihin. Tietokantasuoja (ja ohjelmiston tekijänoikeussuoja) on keskeinen osa yritysten tietoon perustuvan kilpailuedun suoja.
10. Oikeuksien siirtämistä alkuperäiseltä tekijältä kustantajalle (tai tuottajalle) tulisi tehostaa esimerkiksi työsuhdetekijänoikeussääntelyllä tai vastaavalla instrumentilla sekä luoda oikeuksien siirto-olettama työnantajalle/kustantajalle/ investoijalle.
11. eCommerce-direktiivin vastuuvapauslausekkeet tulisi arvioida uudelleen ja tarkentaa, koska niiden hyödyntäminen kohdistuu nykyisin paljolti muuhun kuin siihen, mihin ne on lähes 15 vuotta sitten säädetty.
12. Maksullisten digitaalisten julkaisujen ja kustannettujen sisältöjen arvonlisäverokanta tulisi olla sama alennettu (tai nolla) alv-kanta kuin painetuilla sisällöillä. Ilman suomalaisia ja eurooppalaisia ei ole EU:n digitaalisia digitaalisten sisämarkkinoita.

Taustaa – kotimaisen audiovisuaalisen sisällön, oppimateriaalin sekä sisältöpalvelujen saatavuus on turvattava

Suomen näkökulmasta on keskeistä kotimaisen audiovisuaalisen ja muun sisällön (oppimateriaalit sekä sisältöpalvelut) saatavuuden turvaaminen. Se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että suomalaiset saavat uusia kotimaisia laadukkaitakin ohjelmia katsottavakseen. Saatavuus edellyttää sitä, että sisällön tuotannon edellytykset ovat kunnossa ja että investoinnit uuteen sisältöön ovat kannattavia. Kotimaiselle sisällölle on olennaista suomen kieli. Kotimaiseen sisältöön liittyy myös keskeisesti kotimainen kulttuuri, tavat ja kulutustottumukset. Kotimaiset mediayhtiöt, av-tuotannot ja muu sisällöntuotanto työllistävät Suomessa.

Esteiden poistaminen musiikki- ja av-palveluiden siirrettävyyden tieltä EU-maissa (portability)

Kotimaisten mediayhtiöiden audiovisuaalisten palveluiden/sisältöjen tarjonnan siirrettävyyttä (sisältöä voidaan katsoa eri laitteilla eri EU-maissa) voidaan kotimaisten sisältöjen osalta edistää vahvistamalla tekijänoikeuksien keskittäminen tuottajalle (uuden sisällön tuotantoon investoijalle). Tuottaja voi sopia tehokkaasti suoraan mediayhtiöiden (esim. tv-yhtiöt) kanssa tuotantojen käyttämisestä.

Myös ministeriön tekijänoikeutta koskevat hallitusohjelmaehdotukset (3.2.2015) ja Eduskunnan sivistysvaliokunnan tuore mietintö (26/2014 vp) tukevat suoraa sopimista ja sitä, että audiovisuaalisten sisältöjen tuotannossa tulisi keskittää kaikki av-tuotannon käyttämiseksi tarvittavat oikeudet tuottajalle. Esimerkiksi tv-yhtiön tilattua uuden kotimaisen av-tuotannon tuotantoyhtiöltä tv-yhtiö voi helpommin hankkia kaikki tarvittavat oikeudet tarjota tv-ohjelma av-palvelunsa kautta maarajoista riippumatta (ilmaiseksi tai tilausmaksua vastaan).

Kotimaisille tv-yhtiöille tulisi lisäksi avata mahdollisuus lisensoida tarvittaessa erikseen maan kansalaisille/asukkaille ko. maassa tarjolla olevat tv-ohjelmat, mikäli he matkustavat muihin maihin (tai haluavat katsoa ohjelmaa eri päätelaitteella). Kyseessä olisi rajalliselle joukolla maan kansalaisia/asukkaille tapahtuva lisensointi osana palvelua.

Siirrettävyys voidaan mahdollistaa hyödyntämällä yksilöllisen lisensoinnin mekanismeja. Ministeriön hallitusohjelmaehdotuksissa ehdotetaan myös yksilöllisen lisensoinnin mekanismien vahvistamista esimerkiksi hyödyntämällä tehokkaammin oikeuksien sähköisiä hallinnointitietoja.

Ennen kuin mahdollisia muutoksia av-palveluiden siirrettävyyden osalta harkitaan, on tärkeää selvittää, mikä on todellinen kuluttajatarve ja sen laajuus. Todelliseen tarpeeseen voidaan vastata myös lisensointia kehittämällä sekä av-oikeuksien keskittämällä tuottajalle, kuten edellä kuvataan.

Kansainvälisten tv-ohjelmien (ja elokuvien) markkinoihin liittyvä alueellinen oikeuksien kauppa on keskeinen osa niin kotimaisen kuin ulkomaisenkin ohjelmasisällön saatavuutta Suomessa.

Ministeriön harkitessa Suomen kantoja on hyvä tiedostaa, kenen intressejä oikeuksien hankintarakenteen merkittävä haastaminen käytännössä edistäisi.

Kotimaisten sisällöntuottajien (esim. av-tuottajat ja tv-yhtiöt) huoli on se, että ne "velvoitetaan" hankkimaan ulkomaisten tv-ohjelmien oikeuksia Suomea laajemmille markkinoille, joilla niillä on liiketoimintaa ohjelmasisältöinvestointien kattamiseksi (eli esim. alueelle, josta ne eivät kerää mainostuottoja). Toisaalta sääntely helposti johtaa myös siihen, että ohjelmien (yksikkö) hinnat nousevat.

Seuraukset kotimaisen ja ulkomaisen ohjelmasisällön saatavuudelle maassamme olisivat seuraavat:

- Korkeammat kustannukset kaventaisivat kotimaisten tv-yhtiöiden kykyä investoida uusiin moniarvoisiin paikallisiin ohjelmasisältöihin. Suomalaisia ohjelmia tehtäisiin entistä vähemmän. Av-tuotannoissa olisi vähemmän työtä tarjolla.
- Kotimainen mediamaisema ja av-sisältötarjonta yksipuolistuisi ja toimijoiden määrä vähenisi ajan myötä.
- Av-sisältöpalvelujen tarjonta keskittyisi (usein ei-eurooppalaisille) sisältöaggregaattoreille, kansainvälisille suurille teleoperaattoreille tai laitevalmistajille. Niiden rooli vahvistuisi edelleen, koska vain riittävän yksikkökoon toimijat pystyisivät ostamaan oikeuksia suuriin tapahtumiin, kuten urheiluun.
- Kotimaisten työllistävien ja veroja Suomeen maksavien yritysten toimintaedellytykset heikkenisivät.

Keskeisten rajoitussäännösten toimivuus ja tehokkuus rajat ylittävissä tilanteissa (kirjastot/arkistot, opetus/tutkimus, vammaiset) ml. kysymykset tekstin- ja tiedonlouhinnasta.

Tekijänoikeuden rajoitussäännökset on tyypillisesti tarkoitettu tilanteisiin, joissa rajat ylittävät tilanteet eivät tule kyseeseen.

Opetus on hyvin kansallista myös kielen ja opetuksen paikkasidonnaisuuden vuoksi. Opetussuunnitelmat ovat kansallisia, koska ne liittyvät läheisesti EU:n jäsenvaltioiden kulttuuriin ja kansallisiin ominaispiirteisiin.

Tekijänoikeuden rajoitussäännösten määrittely edellyttää tarkkaa tasapainotusta merkittävän yleisen edun ja omistusoikeuden sekä investointien hyödyntämisoikeuden kanssa. Rajat ylittävät tilanteet ovat selkeästi poikkeuksia, eivätkä muodosta perustetta vaarantaa uuden sisällön (esim. oppimateriaalit) tuotantoon investoimisen edellytyksiä.

Nykyiset rajoitussäännökset (kirjastot/arkistot, opetus/tutkimus, vammaiset) ovat osoittautuneet toimiviksi. Tekijänoikeusdirektiivin nykyisten rajoitussäännösten harmonisointi korkeintaan sellaisenaan (ilman laajennuksia) voisi tukea osaltaan sitä, että samalla edistettäisiin edellä mainittuja rajat ylittävää av-palveluiden tarjontaa ja (suoraa) lisensiointia tukevia toimia.

Rajoitussäännösten toimivuus ja tehokkuus rajat ylittävissä tilanteissa tulisi selvittää todellisen painavan tarpeen perusteella, mikäli sääntelytarpeita harkitaan. Se on tärkeää ylilyöntien välttämiseksi ja kotimaiseen sisältöön ja oppimateriaaleihin investoimisen kannattavuuden varmistamiseksi sekä uuden sisällön saatavuuden turvaamiseksi. Uusien (tai nykyistä laajempien) rajoitussäännösten tarpeesta ei ole näyttöä.

Verkkoympäristö tarjoaa entistä parempia mahdollisuuksia ratkaista todelliseen tarpeeseen perustuvia tilanteita myös itsesääntelyn ja sopimisen (lisensioinnin) avulla. Ne ovat usein käytännössä nopeampia keinoja kuin sääntelyn muuttaminen (EU tai kansallisella tasolla).

Myös kotimainen opetuskäytön ja tieteellisen tutkimuksen sopimuslisenssi on osoittautunut toimivaksi ja kehityskelpoiseksi lisensiointiratkaisuksi tukemaan tilanteita, joissa opetuksessa on ollut tarvetta hyödyntää otteita julkaisuista tai teoksista.

Kirjastojen ja arkistojen roolia verkkoympäristössä tulisi tarkastella harkiten ja välttää tilanteet, joissa kirjastojen tai arkistojen tekijänoikeuden rajoitussäännöksiin perustuva verkkotarjonta voisi vaarantaa kaupallisen sisällön tarjonnan ja tuotannon perusteita. Kirjastojen ja arkistojen verkkotarjonta yleisölle voi perustua vain siihen, että ne hankkivat riittävät käyttöoikeudet kustantajilta ja muita tuottajilta.

Tekstin- ja tiedonlouhinnasta tulisi keskusteltava tarkemmilla määritteillä. Lisäksi tulisi selvittää, mikä on todellinen ongelma, todellinen tarve ja laajuus. Suomessa esimerkiksi IPR University ja Kopiosto ovat perehtyneet tilanteeseen Suomessa (yliopistot, korkeakoulut).

Aineistojen tekstin- ja tiedonlouhinnassa tulisi puhua vain ei-kaupallisesta tutkimuksesta. Muussa tapauksessa yritysten investoinnit tietoon vaarantuvat.

Tekstin- ja tiedonlouhinnan osalta ministeriön tulisi selvästi rajata kotimainen ja EU-tason tekstin- ja tiedonlouhintakeskustelu koskemaan ainoastaan ja enintään julkisin varoin luotuihin tietomassoihin ja mahdollisesti (kustannettuihin) julkaisuihin sekä niissä oleviin

tietomassoihin (teksti- ja kuvamassat) kohdistuvaa (tiedon) louhintaa tutkimuskäyttöön. Nyt ei ole selvää, mistä puhutaan.

Aineistojen tekstin- ja tiedonlouhinta tulisi ensisijaisesti pyrkiä sopimaan lisensioimalla. Lupajärjestelyt ovat mahdollisia järjestää. Esimerkiksi tietokirjakustantajat ovat kehittäneet erilaisia sopimus- ja käyttöoikeusmalleja vastaamaan tutkijoiden tiedonlouhintatarpeisiin.

Yritysten sisäiset tietokannat, jotka voivat sisältää esimerkiksi henkilö- ja käyttäytymistietoa, tulisi sulkea nimenomaisesti kokonaan pois tekstin- ja tiedonlouhinnan kohteesta. Kotimaiset yritykset investoivat dataan ja tietokantoihin merkittävästi. Tämä tietokokonaisuus on merkittävä alue kotimaisille yrityksille toimialasta riippumatta. Kilpailuetu perustuu enenevästi tietoon. Sitä on myös voitava suojata.

Digital Single Market Strategy –keskustelua ja liitännäistä tekijänoikeuskeskustelua ei tule ulottaa yritysten tieto- ja tietokantainvestointeihin. Tietokantasuoja (ja ohjelmiston tekijänoikeussuoja) ovat keskeinen osa yritysten tietoon perustuvan kilpailuedun suoja.

Muita EU:n digitaalisten sisämarkkinoiden kehittämisen kannalta tärkeitä asioita

Oikeuksien siirtämistä alkuperäiseltä tekijältä kustantajalle (tai tuottajalle) tulisi tehostaa esimerkiksi työsuhdetekijänoikeussäntelyllä tai vastaavalla instrumentilla sekä luoda oikeuksien siirto-olettama työnantajalle/kustantajalle/investoijalle.

Yksilöllisen lisensioinnin mekanismeja tulisi aktiivisesti vahvistaa esimerkiksi hyödyntämällä tehokkaammin oikeuksien sähköisiä hallinnointitietoja. Tekijänoikeusdirektiivin artikla 7 tulisi tuoda uudelleen entistä selvemmin esille, jotta oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen rooli olisi selvä. Samalla tulisi varmistaa, että oikeuksien tunnisteet ja luvat liitetään kuhunkin sisältöön. Lisäksi artiklassa 7 tulisi säätää oikeudellinen velvoite palveluustoille (esim. hakukoneet ja sosiaalinen media) ja verkoille noudattaa tunnisteita ja lupia. Samalla tulisi kaventaa eCommerce-direktiivin vastuuvapauslausekkeiden soveltamisalaa tältä osin, jotta vastuu syntyisi, mikäli em. automatisoitua viestintää ei noudateta.

eCommerce-direktiivin vastuuvapauslausekkeet tulisi arvioida uudelleen ja tarkentaa, koska niiden hyödyntäminen kohdistuu nykyisin paljolti muuhun kuin siihen, mihin ne on lähes 15 vuotta sitten säädetty. Ne eivät enää juurikaan turvaa uusia start-up-toimijoita tai yhtiöitä, joilla ei ole toimituksellista vastuuta sisältöön, jota tarjotaan niiden verkoissa (esim. teleoperaattorit).

Sen sijaan vastuuvapauslausekkeitä hyödyntävät tänään yritykset (esim. hakupalveluiden ja sosiaalisen median palveluiden yritykset), jotka rakentavat palvelunsa sen varaan, että sisältöjen kopiointi ja jakaminen niiden palveluissa mahdollistaa yrityksille keskeisen tulolähteen. Samalla ne eivät kannu vastuuta uusiin eurooppalaisiin sisältöihin investoinnista, tai sisältöihin kohdistuvasta sääntelystä. Euroopassa on syntynyt merkittävä arvonsiirto uusiin sisältöihin investoivilta toimijoilta (kuten mediayritykset) niille, jotka ovat sääntelyn turvin voineet hyödyntää sisältöjä osana palveluitaan ilman, että niiden on tarvinnut investoida sisältöihin tai vastata sisältöihin kohdistuvasta sääntelystä (ja sen kustannuksista).

Digital Single Market Strategy ja siihen liittyvät toimenpiteet mahdollistavat tämän epäkohdan korjaamisen Euroopassa samaan tapaan kuin tietosuoja-asetuksen luomisessa on ei-eurooppalaisia toimijoita ohjattu kunnioittamaan eurooppalaisten henkilötietoja ja niihin liittyvää määräämis-oikeutta.

Maksullisten digitaalisten julkaisujen ja kustannettujen sisältöjen arvonlisäverokanta tulisi olla sama alennettu (tai nolla) alv-kanta kuin painetuilla sisällöillä. Ilman suomalaisia ja eurooppalaisia digitaalisia kustannettuja sisältöjä ei ole EU:n digitaalisia sisämarkkinoita.

Sanoma Oyj

Harri-Pekka Kaukonen

CEO

Ismo Huhtanen

Head of Legal, Technology & Public Affairs